

УДК: 336.02:330.34:502.131.1

Андрій Тимків

кандидат економічних наук, викладач,
НПЗВО м. Кам'янець-Подільський, Україна
andriy_t@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8001-0588>

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ У РОЗВИТКУ СТАЛИХ ФІНАНСІВ

Andrii Tymkiv

candidate of economic sciences, lecturer,
Educational and rehabilitation institute of higher education
Kamianets-Podilskyi state institute,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine

FINANCIAL INCLUSION IN THE DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE FINANCE

Анотація. Розглянуто роль фінансової інклюзії у розвитку сталих фінансів у контексті глобальних тенденцій та викликів сталого розвитку. Автор визначає ключові характеристики та значення фінансової інклюзії як інструменту зменшення нерівності, підвищення економічної стабільності та добробуту населення. Особлива увага приділяється аналізу ESG-критеріїв та їх впливу на інвестиційні рішення у сфері сталого фінансування. Обґрунтовано важливість створення прозорих та підзвітних механізмів для уникнення ризиків «грінвошингу». Наведено міжнародний досвід впровадження фінансової інклюзії та сталих фінансових інструментів, таких як «зелені облігації», ESG-фонди, соціальні та імпакт-інвестиції. Підкреслено значення цифрових технологій та державної політики у поширенні доступу до фінансових послуг серед малозабезпечених верств населення та їхнього позитивного впливу на досягнення Цілей сталого розвитку (SDG). Автор пропонує напрями подальших наукових досліджень з метою пошуку ефективних механізмів управління ризиками та удосконалення фінансових інструментів для сталого економічного зростання.

Ключові слова: Цілі сталого розвитку, фінансова інклюзія, сталі фінанси, фінансові інструменти, екологічні ризики, ESG-критерії

Abstract. Examines the critical role of financial inclusion within the broader context of sustainable finance development, highlighting its significance amid contemporary global trends and sustainability challenges. It provides an extensive analysis of financial inclusion as a pivotal instrument for addressing inequality, enhancing economic stability, and improving general welfare across diverse population groups. Emphasis is placed on

examining the integration of Environmental, Social, and Governance (ESG) criteria into investment decisions, underscoring how ESG principles shape financial institutions' approaches toward promoting sustainable development. The author thoroughly investigates the importance of transparency and accountability mechanisms essential for mitigating risks associated with greenwashing, advocating for robust regulatory frameworks to ensure genuine sustainability efforts.

The study features extensive insights into various global practices and experiences concerning the implementation of sustainable financial instruments, including green bonds, ESG investment funds, social bonds, and impact investments. It demonstrates how these instruments can simultaneously deliver financial returns and positive social and environmental outcomes, thereby aligning investors' objectives with global sustainability goals. The critical role of digital technologies and innovative state policies in expanding access to financial services among marginalized and low-income populations is explored, highlighting examples from diverse geographic contexts. Particular attention is given to the ways digitalization supports broader economic participation, reduces poverty, and fosters resilience against economic and environmental shocks, contributing directly to the achievement of the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs).

Finally, the author suggests several avenues for further academic research, emphasizing the necessity for developing effective risk management mechanisms and refining sustainable financial instruments to enhance long-term economic growth. The article provides a comprehensive framework for understanding how integrating financial inclusion and sustainable finance can catalyze transformative change towards a balanced economic model that is economically viable, socially equitable, and environmentally sustainable.

Key words: Sustainable Development Goals, financial inclusion, sustainable finance, financial instruments, environmental risks, ESG criteria

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі дедалі більшої актуальності набуває концепція сталих фінансів, яка інтегрує економічні, соціальні та екологічні критерії у фінансові рішення. Зростання фінансових потоків, спрямованих на підтримку проєктів, що відповідають ESG-принципам, свідчить про трансформацію фінансового сектора від виключно прибутково-орієнтованого до такого, що активно сприяє досягненню цілей сталого розвитку, а відтак, становленню соціуму рівних можливостей і комфорту. Проте, незважаючи на очевидні переваги цього підходу, залишається низка питань, що потребують детальнішого наукового та практичного дослідження. Сюди ми можемо віднести розробку ефективних механізмів управління ризиками для досягнення ESG, формування нормативно-правової бази та стандартів для забезпечення прозорості та підзвітності фінансових потоків, а також вивчення впливу сталих фінансів на економічну стабільність та інноваційний розвиток.

Науковий інтерес також викликає дослідження фінансової інклюдії як інструменту зменшення нерівності та забезпечення економічної стабільності, що є критично важливим для досягнення сталого розвитку. Практичною цінністю таких досліджень є створення умов для ефективного перерозподілу ресурсів у стратегічно важливі галузі, стимулювання «зелених» технологій, підвищення

конкурентоспроможності економік і покращення добробуту широких верств населення через доступ до фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує наукову широту проблематики, адже сталі фінанси уже доволі тривалий час знаходяться у полі зору як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Так, розвиток підходів до ідентифікації змісту сталого фінансування, систематизація його компонентів, видів і форм для усунення термінологічної неузгодженості в застосуванні відповідного понятійного апарату розглядається у працях І. Боярко та Н. Трушкіна [1].

Тулай О. досліджує концептуальні засади функціонування державних фінансів та показано їхню роль у вирішенні проблем сталого людського розвитку [2].

Солодовнік О. присвячує дослідження теоретико-методологічним засадам фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств та обґрунтуванню потенційних джерел фінансування заходів сталого розвитку на підприємствах в Україні [3].

Яцун А. та Вдовенко Н. провели дослідження основних фінансових інструментів в аспекті застосування принципів сталого розвитку [4].

Ніколлс А. (Alex Nicholls) дослідив сталі фінанси та їх розвиток і оприлюднив результати у праці «Sustainable Finance: A Primer and Recent Developments» [5].

Вчені економісти Наваретті Джорджо (Giorgio Barba Navaretti), Калцоларі Джакомо (Giacomo Calzolari) та Поццоло Альберто (Alberto Franco Pozzolo) у своїх дослідженнях сталих фінансів формують площину взаємозв'язків між різними аспектами сталого розвитку та фінансовими відносинами [6]

Метою дослідження є визначення місця і ролі фінансової інклюзії у розвитку сталих фінансів через вплив фінансових відносин на складові окремих цілей сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Модерні фінансові відносини сьогодні орієнтуються не лише на економічні передумови сталого розвитку, але й на екологічні, соціальні та управлінські детермінанти через ESG принципи. Саме ці принципи і визначають фінансові рішення в контексті сталих фінансів (sustainable finance).

Проте, причинно-наслідковий ланцюжок замикається завдяки меті сталих фінансів яка полягає у «тому, щоб сприяти сталому економічному зростанню у фінансовому секторі шляхом спрямування потоків капіталу на проекти та компанії, які віддають пріоритет критеріям ESG» [7]. Тобто, окрім загальноприйнятих фінансових показників аналізуються параметри впливу інвестиційних проєктів на довкілля, на суспільство та, безпосередньо, на якість корпоративного управління. А, відтак, мета сталих фінансів деталізується через спрямування фінансових потоків у проекти та компанії, для яких пріоритетом є дотримання критеріїв сталого розвитку для стимулювання довгострокового економічного зростання і через свою реалізацію (проєкти) або діяльність (компанії) робити внесок у глобальні цілі сталого розвитку. Саме так знижуються ризики глобальні корпоративні ризики, а для інвесторів це маркер нових можливостей та вектор становлення репутації завдяки узгодженню із порядком денним сталого розвитку світу.

Безперечно, що розвиток фінансових відносин на засадах ESG має певні принципи та ключові характеристики, без яких ідентифікувати їх в загальному контексті розвитку фінансів вкрай важко.

Так, важливо відзначити, що якщо при плануванні інвестицій або наданні кредитів фінансові установи інтегрують критерії довкілля, соціального впливу та якості управління в аналіз ризиків і дохідності, то це є індикатором того, що інвестиції узгоджуються з довгостроковими цілями сталого розвитку, а не лише з короткостроковим прибутком. Тобто доволі чітко проявляється так звана концепція «triple bottom line» (потрійного підсумку) прихильники якої стверджують, що успіх вимірюється не лише фінансовим результатом, але й соціальним та екологічним ефектом [8].

За своєю економічною сутністю сталі фінанси опираються на довгостроковості та стійкості інвестицій, а відтак, ESG лежить в основі методики управління ризиками, для прикладу через оцінювання потенційних витрат від майбутніх регуляторних заходів або кліматичних змін. Тим самим зростає розуміння того, що кліматичні зміни та соціальна нестабільність становлять загрозу для світової економіки, тому фінансова система повинна адаптуватися до нових тенденцій розвитку з метою пом'якшення глобальних ризиків. Це вкрай необхідно, адже це убезпечує втрати та забезпечує стабільність у майбутньому.

Однією з характерних рис сталого фінансування є підзвітність та уникнення «грінвошингу». Останній, є ніщо інше як «практика, коли компанія надає неправдиву або перебільшену інформацію про екологічні переваги своїх продуктів або процесів для покращання власного іміджу» [9]. Саме тому у світі активно впроваджуються нормативні вимоги та стандарти. Так, ЄС розроблено таксономію сталого фінансування, рекомендації TCFD які лежать в основі розкриття кліматичних ризиків та вимагають прозорості щодо інвестицій для забезпечення ESG параметрів [10]. Це вимагає від корпорацій публікації нефінансових звітів, розкриття інформації про викиди, гендерний склад керівництва, дотримання прав працівників, що запобігає зловживанням та чітко визначає цілі фінансових потоків.

Водночас, вкрай помилково було б ототожнювати концепцію сталих фінансів виключно із ESG-факторами, так як сталі фінанси орієнтовані на Цілі сталого розвитку (SDG) як один із вагомих інструментів їх досягнення. Це доволі ґрунтовно висвітлюється у праці Запатріної І.В. [11]. Крім цього, необхідно відзначити, що Коаліція фінансових директорів ООН (UN CFO Coaclition) сформулювала чотири принципи сталого фінансування, що закликають бізнес інтегрувати SDG-цілі у свою фінансову стратегію, інвестиції, фінансові операції та звітність [12].

Відтак, сталі фінанси та сталі підходи до формування ресурсів відіграють дедалі більшу роль у світовій економіці так як вирішують одразу декілька надзвичайно важливих стратегічних завдань:

- 1) Концепція сталих фінансів обумовлює те, що саме фінансовий сектор виступає ключовим механізмом переорієнтації капіталу у галузі, які скорочують викиди та базуються на екологічній стійкості (відновлювана енергетика, екологічний транспорт, «зелені» технології). Тим самим сталість фінансового сектору доповнює державні видатки і забезпечує інвестиційну складову стійкості економіки сприяючи становленню та відновленню [13].

- 2) Стає можливим подолання інвестиційного розриву, так як досягнення цілей сталого розвитку потребує значних фінансових ресурсів. За оцінками ООН для реалізації SDG необхідні глобальні інвестиції на рівні 5 – 7 трильйонів дол. США

щорічно, а капіталовкладення сьогодні значно відстають від цієї потреби [14]. Завдяки залученню приватного капіталу у проекти сталого розвитку сталі фінанси покликані заповнити прогалину в інвестиційному розриві. Як приклад, можна навести бурхливу реакцію глобального фінансового ринку на т.з. «зелені облігації», цінні папери фондів ESG та інше. Тим самим відбувається сприяння перерозподілу ресурсів у пріоритетні та стратегічно значимі для глобального розвитку сфери і, водночас, формування нових сегментів фінансового ринку.

3) Фінансування проєктів на засадах сталого розвитку стимулює інновації у галузях від «зелених» технологій до циркулярної економіки. Це головна передумова створення нових робочих місць та підвищення конкурентоспроможності економік які активно впроваджують екотехнології. Перехід до низьковуглецевих моделей розвитку господарських систем відкриває можливості для зростання через появу нових векторів бізнесу (наприклад, енергоаудит, енергоефективність, екопродукція тощо) [15].

4) Формування фінансових ресурсів на засадах сталого розвитку запобігає системним ризикам інтегруючи їх врахування у інвестиційні рішення. Ігнорування екологічних та соціальних ризиків може призвести до значних втрат для фінансової системи. Відтак, корпорації які впроваджують цілі ESG мають кращу репутацію та більш стійкіші з точки зору ринкових позицій та конкурентоспроможності, що є джерелом стійкості економічної системи.

Сталі фінанси є важливим інструментом управління кліматичними та іншими ризиками сталості, що відповідає очікуванням суспільства щодо відповідальної економіки [16]. Саме так, стале фінансування сприяє формуванню стійкої справедливої глобальної економіки, у якій фінансові потоки слугують основним інструментом ефективної боротьби з довгостроковими викликами.

Сфера сталих фінансів охоплює широкий спектр фінансових продуктів та практик метою яких є підтримка стійкого розвитку. Так, наприклад, зелені облігації емітуються для фінансування екологічно корисних проєктів та ініціатив і переважно спрямовуються на енергоефективні проєкти, екотранспорт, раціональне використання природних ресурсів тощо.

Динаміку обсягів емісії зелених облігацій у світі відображено на діаграмі (рис.1)

Доволі дієвим механізмом фінансування проєктів з позитивним соціальним впливом є так звані «соціальні облігації». Це дозволяє отримати подвійний інвестиційний результат: дохід від облігацій як фондового активу та соціальний ефект від внеску у вирішення суспільних проблем (табл.1).

Важливо відзначити як один із інструментів реалізації концепції сталого розвитку. Так, цільові кредити, надані компаніям чи проектам з вимогою досягти певних екологічних або соціальних показників згруповано у новаційну категорію «зелених кредитів». Такі кредити передбачають, спрямованість грошових потоків від позикових коштів у проєкти з позитивним екологічним ефектом – наприклад, впровадження чистих технологій, зменшення викидів, підвищення енергоефективності. В окремих випадках умови кредиту (наприклад, відсоткова ставка) можуть залежати від виконання позичальником критеріїв сталості (sustainability-linked loans). Це стимулює бізнес інвестувати в стійкі практики, аби отримати вигідніші умови фінансування.

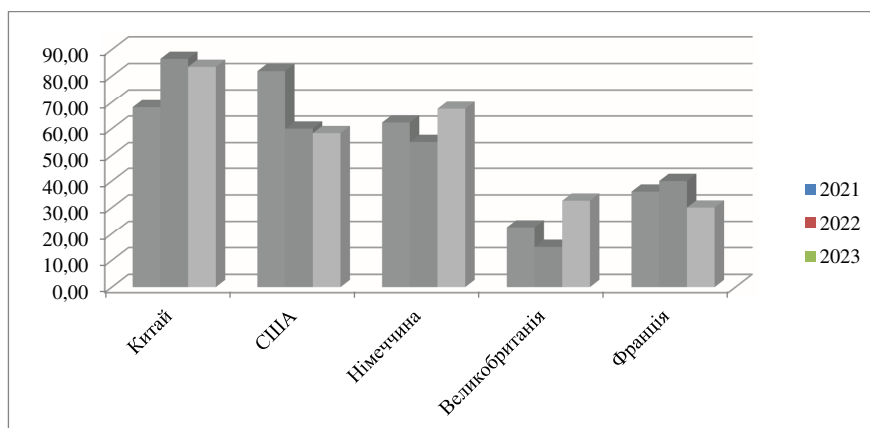

Рис. 1. Обсяг емісії «зелених» облігацій у деяких країнах за 2021-2023 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано за даними [17], [18], [19]

Таблиця 1

Країни-лідери емісії соціальних облігацій за 2021-2024 роки, млрд дол. США

Країни	Роки			
	2021	2022	2023	2024
Франція	81	40	24	-
США	- (не входила до трійки лідерів)	33 (25% світового обсягу)	16	- (домінування за кількістю випусків, а не за обсягом)
Південна Корея	23 (2-ге місце у світі)	21 (16% світового обсягу)	47 (найбільше у світі)	24 (14% світового обсягу)
Чилі	9	- (немає значної емісії)	- (немає значної емісії)	- (немає значної емісії)

Джерело: побудовано за даними [20][21][22].

В Україні з липня 2024 року запрацювали урядові програми безвідсоткового кредитування та кредитування на засадах «5-7-9» для ОСББ та ЖБК на купівлю обладнання для генерації альтернативних джерел енергії та установок для зберігання енергії. Такі програми «зеленого кредитування» мають на сьогодні ряд вітчизняних банківських установ: АТ КБ «ПРИВАТБАНК», АТ «ОЩАДБАНК», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «СЕНС БАНК», АТ КБ «ГЛОБУС». [23].

У свою чергу, інвестиційні фонди ESG формують свій портфель на основі ESG-скринінгу. Стратегічним пріоритетом таких фондів є інвестування у компанії, що повністю виключають компанії з негативним впливом та є лідерами з екологічної та соціальної відповідальності. Як один із можливих різновидів таких фондів є зелені пайові фонди (інвестують у акції компаній з галузей чистої енергетики,

сталого агробізнесу тощо). Популярності набувають індексні ESG-фонди та ETF, прив'язані до стійких індексів.

Так, наприклад Vanguard ESG U.S. Stock ETF (ESGV) як фонд концентрується на індекс FTSE US All Cap Choice Index, виключаючи компанії, що займаються виробництвом алкоголю, тютюну, азартних ігор, зброї та іншими неприйнятними видами діяльності. В свою чергу, iShares Global Clean Energy ETF (ICLN) як фонд відстежує індекс компаній, що займаються виробництвом енергії з відновлюваних джерел. Nuveen ESG Large-Cap Value ETF (NULV) інвестує в великі компанії з високими показниками ESG. SPDR S&P 500 Fossil Fuel Reserves Free ETF (SPYX) виключає компанії, що мають запаси викопного палива, надаючи інвесторам можливість інвестувати в компанії S&P 500 з меншим т. з. «вуглецевим слідом», а iShares ESG Aware MSCI USA ETF (ESGU) сконцентрований на індекс MSCI USA Extended ESG Focus Index, інвестуючи в компанії з високими показниками ESG саме у США [24].

Важливим елементом сталих фінансів є імпакт-інвестиції та соціальне фінансування як вкладення коштів з метою отримати не лише прибутку, а й вимірюваного позитивного соціального чи екологічного ефекту. Імпакт-інвестори підтримують проекти в галузі боротьби з бідністю, охорони здоров'я, освіти, відновлення екосистем, відновлюваної енергетики в громадах, що розвиваються. На відміну від благодійності, такі інвестиції очікують фінансової сталості проекту.

Прикладами можуть бути фонди, що фінансують малий бізнес у бідних країнах (створення робочих місць) або проекти з відновлення лісів, де інвестор отримує дохід від продажу сертифікатів вуглецевих кредитів. Досвід показує, що імпакт-фінансування здатне залучати приватний капітал для розв'язання проблем, які раніше лежали переважно на державі або донорських організаціях [25].

Важливим елементом у розвитку стали фінансів є фінансова інклюзія як квінтесенція доступності і використання повного спектру якісних фінансових послуг для всіх верств населення за прийнятними умовами. Іншими словами, це включення небанківського, раніше виключеного населення – бідних сімей, дрібних підприємців, мешканців сільських районів – у офіційну фінансову систему. Фінансова інклюзія визнана ключовим чинником скорочення бідності та підвищення добробуту.

Світовий банк називає фінансову інклюзію «каталізатором» для досягнення відразу семи із сімнадцяти Цілей сталого розвитку [26].

Розширення доступу до фінансових послуг безпосередньо сприяє економічному зростанню через можливості відкривати рахунки, накопичувати заощадження, брати позики чи отримувати страхування, тим самим володіючи інструментом підвищення своєї продуктивності як підприємства та добробут як громадяни суспільства. Дослідження показують, що доступ до кредитів і капіталу дозволяє малим підприємствам розширюватися, створювати робочі місця тим самим стимулювати розвиток громад.

Окрім зростання, фінансова інклюзія сприяє економічній стабільності. По-перше, вона розширює внутрішній ринок – більша кількість громадян задіяні в формальній економіці здійснюючи операції через банки, що підвищує прозорість і керованість економічних процесів. По-друге, залучення широких верств населення до фінансової системи збільшує загальний рівень заощаджень у країні, а відтак і внутрішні інвестиційні ресурси. По-третє, зниження бідності та нерівності

внаслідок фінансової інклюдії робить економіку більш збалансованою і менш схильною до соціальних потрясінь, оскільки фінансові потоки диверсифіковані, а не концентруються лише в руках вузького кола осіб (т.з. «еліти»).

Варто зазначити, що фінансова інклюдія – це також про стійкість домогосподарств. Коли родина має заощадження в банку чи доступ до страхування, вона краще захищена від несподіваних шоків (медичних витрат, втрати роботи, стихійного лиха). Страхування врожаю або життя дозволяє пережити важкі часи без катастрофічних витрат.

Відтак, включеність до фінансової системи створює т. з. «подушку безпеки» для людей і зменшує ймовірність скочування назад у бідність, що в макромасштабі підтримує соціально-економічну стабільність.

Фінансова інклюдія тісно переплітається зі стійким розвитком у його трьох вимірах – соціальному, економічному та екологічному (рис.2).

Розширений доступ до фінансів напряду сприяє досягненню соціальних цілей сталого розвитку. Так, наприклад, поширення мобільних грошей M-PESA в Кенії підняло з крайньої бідності близько 2% населення країни, в тому числі жінок у бідних домогосподарствах (SDG10) [27].

Фінансова інклюдія є передумовою для SDG 8 та SDG 11, оскільки якщо фінансові продукти стають доступними для окремих осіб не залежно від соціального статусу та статі, то на рівні громади стає відчутним розвиток та зростання інклюдії, що тягне за собою позитивні соціальні зміни.

Фінансова інклюдія є одним з фундаментів стійкого економічного розвитку. Так, наприклад Бангладеш за останні десятиліття досяг значного прогресу, зменшивши рівень бідності з >40% до ~20%; одним із двигунів цього було масштабне мікрофінансування бідних жінок через Грамін Банк та інші установи. Сьогодні понад 40 мільйонів мешканців Бангладеш є клієнтами мікрофінансових організацій, що доклало значних зусиль до фінансової залученості та економічного піднесення у сільських районах [28].

Інший приклад – Індія, де державна програма фінансової інклюдії відкрила понад 500 мільйонів банківських рахунків для громадян, зокрема у селах; більше половини цих рахунків належать жінкам [29]. Тобто громадяни отримали можливість безпечно зберігати кошти, отримувати електронні платежі (в т.ч. державні виплати), брати невеликі кредити – все це сприяє зростанню споживання, інвестиціям та продуктивності економіки.

Дослідження МВФ та інших інституцій знаходять позитивний зв'язок між рівнем фінансової інклюдії та стійкістю фінансової системи в країні, хоча важливо збалансовувати інклюдію з належним регулюванням, щоб уникати надмірного боргового навантаження на бідні верстви. На перший погляд, фінансова інклюдія – соціально-економічне явище, і її зв'язок з екологією не такий очевидний.

Проте, можна відзначити кілька важливих аспектів, як вона підтримує екологічну стійкість. Так, за даними Світового банку, понад 80% людей, що не мають доступу до фінансів, живуть у регіонах, вразливих до кліматичних потрясінь, і залучення їх до фінансових послуг дає можливість інвестувати в адаптацію – наприклад, у більш стійке житло, страхові поліси від повеней або посух [30].

Доступ до кредитів дозволяє фермерам впроваджувати сталі сільськогосподарські практики (купувати насіння, що стійке до посухи, або системи зрошення, які економлять воду), тим самим підвищуючи продовольчу безпеку і одночасно зменшуючи екологічне навантаження (SDG 2 – стале сільське господарство).

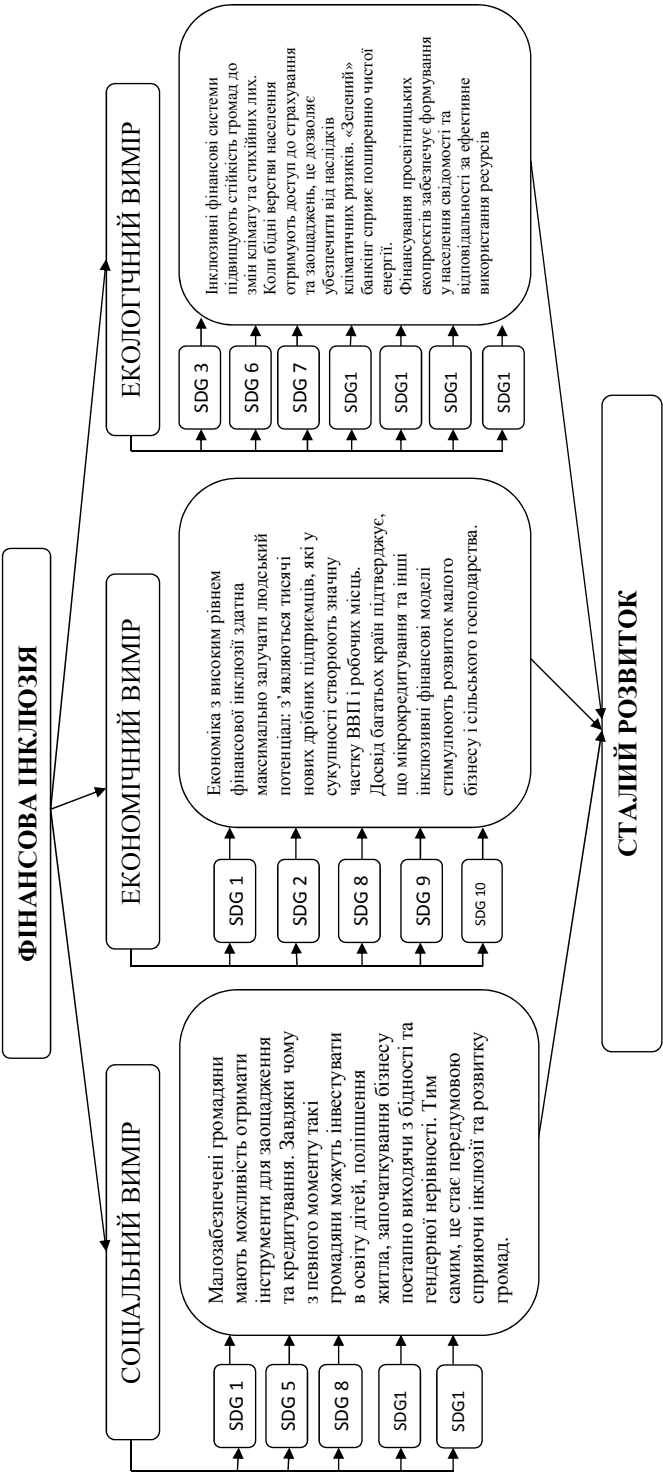

Рис. 2. Взаємозв'язок фінансової інклюзії та сталого розвитку
Джерело. сформовано автором

Існують ініціативи «pay-as-you-go» – моделі, коли домогосподарства в Африці отримують сонячні панелі або енергоефективні печі і виплачують їх вартість поступово через мобільні платежі; такі програми стали можливими завдяки поєднанню фінансової інклюзії (мобільних грошей) та екотехнологій. Це не тільки зменшує викиди (люди переходять з газових ламп на сонячні), але й економічно вигідно для бідних сімей (менше витрат на пальне) [31].

Визнавши величезні переваги фінансової інклюзії, багато урядів та міжнародних організацій реалізують політики та ініціативи для її розширення. Понад 60 країн світу розробили комплексні стратегічні програми, що ставлять конкретні цілі (наприклад, підвищити частку дорослого населення з банківським рахунком до певного відсотка, збільшити кредитування МСБ, залучити жінок тощо) і окреслюють політики для їх досягнення. Такі стратегії часто включають правові та регуляторні реформи, просвітницькі кампанії, партнерства з приватним сектором.

Індія у 2014 році вона запустила національну місію Pradhan Mantri Jan-Dhan Yojana (PMJDY), націлену на відкриття банківських рахунків для всіх домогосподарств. Держава спростила процедури відкриття рахунків (мінімум документів, нульовий мінімальний баланс), стимулювала банки активніше працювати у селах, забезпечила випуск безкоштовнихдебетових карток з базовим страхуванням. Результат – за 9 років понад 50 крор (500 млн) рахунків було відкрито, причому 56% з них – на ім'я жінок, а дві третини – у сільській місцевості. Це практично забезпечило повне охоплення дорослого населення банківськими послугами, радикально змінивши фінансовий ландшафт країни.

Технології стали ключовим драйвером фінансової інклюзії у останні роки. Тому урядові ініціативи часто зосереджені на розвитку мобільного банкінгу і фінтех-рішень. Наприклад, уряди спрощують регулювання для мобільних грошей, інвестують у розвиток цифрової інфраструктури (інтернет у віддалених селах), впроваджують системи цифрової ідентифікації (щоб полегшити віддалене відкриття рахунку).

Кенія свого часу стала лідером завдяки сприятливому регуляторному середовищу, яке дозволило сервісу M-PESA стрімко зрости. Центральний банк Кенії не став душити інновацію регулюванням на початковому етапі, натомість спостерігав за розвитком і встановлював базові правила безпеки. Результат – за понад десятиліття частка дорослих кенійців з доступом до фінпослуг зросла з ~27% до ~83%, головним чином завдяки мобільним гаманцям [32]. Багато країн переймають цей досвід. Так, Колумбія реалізує стратегію «цифрової фінансової інклюзії», розширюючи широкосмуговий інтернет і стимулюючи банки та «фінтехи» створювати прості цифрові продукти для масового споживача [33].

Бангладеш впровадив платіжну систему bKash, Пакистан – Easypaisa, Гана – Mobile Money Interoperability, що часто є за активної підтримки центральних банків та за участі міжнародних донорів.

Вирішальну роль тут відіграє державна політика та як сприяє зниженню бар'єрів для бідних верств у доступі до фінансів. До успішних заходів її належать спрощення вимог до документів при відкритті базових рахунків (впровадження рахунків малого ризику з мінімальним KYC), регулювання щодо ощадних рахунків з нульовою комісією та без мінімального залишку. Такі рахунки запровадили, наприклад, у Південній Африці та Бразилії.

Також важливі захисні механізми, серед яких обмеження на процентні ставки мікрокредитів. Вони актуальні для запобігання «хижацькому» кредитуванню. Разом з тим, вимоги до прозорості умов зростають, аби нові користувачі не потрапляли в боргові пастки. Так, Мексика здійснила цікавий крок для розширення фінансових можливостей молоді та жінок: ухваленням змін до закону дозволила підліткам 15–17 років відкривати власні банківські рахунки і самостійно ними керувати (для отримання зарплат чи соціальних виплат). Ця політика швидко дала результати – кількість неповнолітніх з рахунками зросла до 4,3 млн. (ціль перевищено вчетверо), причому 52% з них дівчата.

Такий приклад доволі чітко демонструє, як через законодавчі ініціативи можна залучити нові категорії населення до фінансової системи.

Потрібно зважати і на те, що уряди все активніше використовують механізм прямих безготівкових виплат громадянам – пенсій, стипендій, соціальної допомоги – на банківські рахунки або мобільні гаманці. Це вбиває двох зайців: з одного боку, підвищує ефективність соцпрограм (гроші доходять до отримувача напряму, зменшуючи корупцію), з іншого – стимулює людей відкрити рахунок чи електронний гаманець, якщо вони раніше цього не зробили. В Індії масове відкриття рахунків за програмою PMJDY було пов'язане з ініціативою «JAM» (Jan Dhan – Aadhaar – Mobile), де уряд почав перераховувати субсидії на рахунки, прив'язані до Aadhaar (національного ID) і мобільного номера. У багатьох країнах Латинської Америки виплати бідним сім'ям (програми умовних грошових трансферів) прив'язані до банківських рахунків або карток. Це не лише збільшує фінансову інтеграцію, а й просуває фінансову грамотність люди вчать користуватися рахунком, банкоматом, електронними платежами, що відкриває шлях до інших послуг.

Інвестуючи у розбудову інституцій, що обслуговують бідне населення банки розвитку, мікрофінансові організації, сільські кредитні кооперативи уряди та грантодавці активно сприяють досягненню цілей сталого розвитку. Як приклад, Світовий банк надавав кредитні лінії на підтримку мікрофінансових інституцій в Індії (через SIDBI – банк розвитку для малого бізнесу) для розширення їх діяльності у віддалених регіонах. Ці кошти дозволили наростити капітал і видати більше мікропозик, а також трансформувати деякі найбільш успішні мікрофінансові організації у повноцінні банки. Такі програми на стику інклюзії та підприємництва особливо важливі для розвитку сталих фінансів та формування суспільства рівних можливостей.

На глобальному рівні діють організації та платформи, які допомагають країнам впроваджувати кращі практики фінансової інклюзії. Альянс за фінансову інклюзію (AFI) об'єднує центральні банки та регулятори з понад 90 країн для обміну досвідом і встановлення політик (наприклад, «Майянські зобов'язання» – конкретні обіцянки країн щодо кроків з інклюзії) [34]. Група Світового банку і МВФ надають технічну допомогу і фінансування для реформ у цій сфері.

Усі глобальні та регіональні зусилля інституцій координуються з цілями сталого розвитку, визнаючи, що без фінансової інклюзії досягнення стійкого розвитку буде значно ускладнене.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сталі фінанси і фінансова інклюзія – два взаємопов'язані компоненти стійкого розвитку. Перші трансформують сам принцип інвестування, спрямовуючи капітал на захист довкілля та суспільний

добробут, другі – гарантують, що плоди економічного прогресу та фінансові інструменти доступні широким масам, водночас підсилюючи економіку низу. Разом вони ведуть до моделі зростання, що є одночасно економічно ефективною, соціально справедливою та екологічно збалансованою. Це модель, до якої прагне глобальна спільнота у XXI столітті.

Перспективи подальших досліджень окреслюються завдяки тому, що нині відбуваються глобальні трансформації в економічних зв'язках та фінансових відносинах, що передбачає пошук ефективних інструментів та побудову механізмів фінансового впливу на розвиток суспільства на стратегічних засадах сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Боярко І. Трушкіна Н. Види фінансування в економіці сталого розвитку. *Суспільство. Економіка. Цифровізація*. 2024. № 2. С. 35-42
2. Тулай О. І. Державні фінанси і сталий людський розвиток: концептуальні домінанти та діалектична єдність : моногр. / Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 414 с.
3. Солодовнік О. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*, 2023. Вип. 49.
4. Яцун А., Вдовенко Н. Фінансові інструменти сталого розвитку в аспекті моделювання аграрного сектору економіки України. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. №5. С.230-245
5. Nicholls A. Sustainable Finance: A Primer and Recent Developments. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/691951/ado2021bp-sustainable-finance.pdf>
6. Giorgio Barba Navaretti, Giacomo Calzolari, Alberto Franco Pozzolo SUSTAINABLE FINANCE. WHY AND HOW? European economy banks, regulation, and the real sector. 2021. №2. P.5-24
7. What is sustainable finance? URL: <https://www.sweep.net/insights/what-is-sustainable-finance#:~:text=Sustainable%20finance%20refers%20to%20the,to%20the%20global%20sustainability%20agenda>
8. Walls A. Understanding Sustainable Finance: Principles and Practices URL: <https://www.theethicalfuturists.com/understanding-sustainable-finance-principles-and-practices/#:~:text=environmentally%20and%20socially%20responsible%20investments>
9. Бондаренко О., Сязін С. Грінвошинг в екобрендингу FMCG-підприємств. *Scientia fructuosa*. 2024. № 6. Р. 31–50. DOI:[https://doi.org/10.31617/1.2024\(158\)03](https://doi.org/10.31617/1.2024(158)03).
10. Task Force on Climate-related Financial Disclosures. URL: <https://www.fsb-tcfd.org/>
11. Запатріна І.В. Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні. GIS. 2018. 72 с.
12. Four principles of sustainable finance. URL: <https://www.cfocoalition.org/about/sustainable-finance-principles#:~:text=Principle%201%3A%20SDG%20impact%20thesis,Integrated%20SDG%20communication%20and%20reporting>
13. EC. Overview of sustainable finance. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en#:~:text=Sustainable%20finance%20has%20a%20key,19%20pandemic
14. KPMG. Defining sustainable finance. Create more economic and social value through financial products and investments that consider sustainability issues. URL: <https://>

- kpmg.com/us/en/articles/2023/defining-sustainable-finance.html#:~:text=The%20investment%20required%20to%20support,and%20timely%20set%20of%20solutions
15. Bank of America. How sustainable finance can work for you. URL: <https://about.bankofamerica.com/en/making-an-impact/sustainable-finance#:~:text=How%20sustainable%20finance%20can%20work,for%20you>
 16. Finance for sustainable development. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/finance-for-sustainable-development.html>
 17. Sustainable Debt Tops \$1 Trillion in Record Breaking 2021, with Green Growth at 75%: New Report. URL: <https://www.climatebonds.net/2022/04/sustainable-debt-tops-1-trillion-record-breaking-2021-green-growth-75-new-report#:~:text=Europe%20was%20the%20most%20prolific,3bn%20in%202020>
 18. Global Finance Magazine ra World Economic Forum. URL: <https://gfmag.com/capital-raising-corporate-finance/china-green-bond-market/#:~:text=nearly%20enough%20to%20counter%20the,country's%20massive%20leadership>
 19. What are green bonds and why is this market growing so fast? <https://www.weforum.org/stories/2024/11/what-are-green-bonds-climate-change/#:~:text=Green%20bond%20issuance%20reached%20a,of%20contraction%20from%20US%20issuers>
 20. 2021: the year impact bonds topped \$1 trillion Examining trends across global markets. URL: https://www.ice.com/publicdocs/Impact_Bond_Analysis.pdf#:~:text=France%20was%20the%20largest%20issuing,country%20by%20the%20dollar%20amount
 21. 2022: €38 billion in mid- and long-term bonds issued by CADES on international markets. 2023: The indicative mid- and long-term financing program will amount to €25 billion URL: https://www.cades.fr/pdf/communiqués/uk/2022/cp_131222_va.pdf#:~:text=€38.1%20billion%20of%20mid,on%20international%20markets%20in%202022
 22. Sustainable debt global state of the market 2023. URL: https://www.climatebonds.net/files/reports/cbi_sotm23_02h.pdf#:~:text=Korea%20Housing%20Finance%20Corp%2030,The%20Hong%20Kong%20Mortgage%20C
 23. В Україні запрацювали програми пільгового кредитування для громадян, а також для ОСББ та ЖБК для посилення енергетики https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-zapratsiuvaly-prohramy-pilhovoho-kredytuvannia-dlia-hromadian-a-takozh-dlia-osbb-ta-zhbk-dlia-posylennia-enerhetyky?utm_source=chatgpt.com
 24. Best ESG ETFs: Top funds for socially responsible investing. https://www.bankrate.com/investing/best-esg-etfs/?utm_source=chatgpt.com
 25. Financial Inclusion and the SDGs. URL: <https://www.unCDF.org/financial-inclusion-and-the-sdgs?ref=hackernoon.com#:~:text=There%20is%20academic%20evidence%20that,economic%20lives%20of%20poor%20women>
 26. Financial inclusion is a key enabler to reducing poverty and boosting prosperity. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview#:~:text=Affordable%20financial%20products%20and%20services—such,and%20contributes%20to%20eliminating%20poverty>
 27. Кенійська система безготівкової оплати M-Pesa. URL: <https://creditplus.ua/blog/kenijskij-fintekh-proriv>
 28. Microfinance in bangladeshmicrocredit regulatory authority. (Annual statistics). June-2023 URL: <https://mra.portal.gov.bd/sites/default/files/files/mra.portal.gov>

- bd/page/65ce1539_6986_43b1_b4c7_dde44450eac5/2024-02-14-05-59-54ac-09fa8647ffc657158c9c24d7dc4d.pdf#:~:text=Microfinance%20Institutions%20,licensed%20by%20MRA%20are%20serving
29. 56%Accounts Belong To Women and 67%Accounts Opened In Rural. Semi-urban Areas. <https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1950114#:~:text=almost%209%20years,accounts%20are%20receiving%20DBT%20benefits>
 30. Financial inclusion is a key enabler to reducing poverty and boosting prosperity. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview#:~:text=Financial%20inclusion%20helps%20build%20resilience,speed%20recovery%20from%20environmental%20shocks>
 31. Pay-as-you-go models innovation landscape brief. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2020/Jul/IRENA_Pay-as-you-go_models_2020.pdf
 32. Financial Inclusion and the SDGs. USD: <https://www.unCDF.org/financial-inclusion-and-the-sdgs?ref=hackernoon.com#:~:text=economic%20growth%20and%20the%20achievement,stable%20financial%20systems%20and%20economies>
 33. Colombia's digital inclusion strategy is bolstering financial inclusion – especially for women. URL: <https://www.weforum.org/stories/2024/08/colombias-digital-inclusion-strategy-is-bolstering-financial-inclusion-especially-for-women/#:~:text=Colombia%27s%20digital%20strategy%20is%20helping,to%20bolster%20financial%20inclusion%20nationally>
 34. About AFI. URL: <https://www.afi-global.org/about-afi/>

References:

1. Boiarko I. Trushkina N. Vydy finansuvannia v ekonomitsi staloho rozvytku. Suspilstvo. Ekonomika. Tsyfrovizatsiia. № 2. 2024. S.35-42
2. Tulai O. I. Derzhavni finansy i stalyy liudskyi rozvytok: kontseptualni dominanty ta dialektychna yednist : monohr. / Oksana Tulai. Ternopil : Ekon. dumka TNEU, 2016. 414 s.
3. Solodovnik O. Finansove zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstv. Ekonomika ta suspilstvo, 49, 2023
4. Iatsun A., Vdovenko N. Finansovi instrumenty staloho rozvytku v aspekti modeliuvannia ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. №5. 2024. S.230-245
5. Nicholls A. Sustainable Finance: A Primer and Recent Developments. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/691951/ado2021bp-sustainable-finance.pdf>
6. Giorgio Barba Navaretti, Giacomo Calzolari, Alberto Franco Pozzolo SUSTAINABLE FINANCE. WHY AND HOW? European economy banks, regulation, and the real sector. 2021. №2. P.5-24
7. What is sustainable finance? URL: <https://www.sweep.net/insights/what-is-sustainable-finance#:~:text=Sustainable%20finance%20refers%20to%20the,to%20the%20global%20sustainability%20agenda>
8. Walls A. Understanding Sustainable Finance: Principles and Practices URL: <https://www.theethicalfuturists.com/understanding-sustainable-finance-principles-and-practices/#:~:text=,environmentally%20and%20socially%20responsible%20investments>

9. Bondarenko O., Siazin C. (2024). Hrinvoshynh v ekobrendynhu FMCG-pid-priemstv. *Scientia fructuosa*. 158, 6 (Hrud 2024), 31–50. DOI:[https://doi.org/10.31617/1.2024\(158\)03](https://doi.org/10.31617/1.2024(158)03).
10. Task Force on Climate-related Financial Disclosures. URL: <https://www.fsb-tcfd.org/>
11. Zapatrina I.V. Posylennia roli biznesu v dosiahnenni TsSR v Ukraïni. GIS. 2018. 72 s.
12. Four principles of sustainable finance. URL: <https://www.cfocoalition.org/about/sustainable-finance-principles#:~:text=Principle%201%3A%20SDG%20impact%20thesis,Integrated%20SDG%20communication%20and%20reporting>
13. EC. Overview of sustainable finance. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en#:~:text=Sustainable%20finance%20has%20a%20key,19%20pandemic
14. KPMG. Defining sustainable finance. Create more economic and social value through financial products and investments that consider sustainability issues. URL: <https://kpmg.com/us/en/articles/2023/defining-sustainable-finance.html#:~:text=The%20investment%20required%20to%20support,and%20timely%20set%20of%20solutions>
15. Bank of America. How sustainable finance can work for you. URL: <https://about.bankofamerica.com/en/making-an-impact/sustainable-finance#:~:text=How%20sustainable%20finance%20can%20work,for%20you>
16. Finance for sustainable development. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/finance-for-sustainable-development.html>
17. Sustainable Debt Tops \$1 Trillion in Record Breaking 2021, with Green Growth at 75%: New Report. URL: <https://www.climatebonds.net/2022/04/sustainable-debt-tops-1-trillion-record-breaking-2021-green-growth-75-new-report#:~:text=Europe%20was%20the%20most%20prolific,3bn%20in%202020>
18. Global Finance Magazine ta World Economic Forum. URL: <https://gfmag.com/capital-raising-corporate-finance/china-green-bond-market/#:~:text=nearly%20enough%20to%20counter%20the,countrys%20massive%20leadership>
19. What are green bonds and why is this market growing so fast? <https://www.weforum.org/stories/2024/11/what-are-green-bonds-climate-change/#:~:text=Green%20bond%20issuance%20reached%20a,of%20contraction%20from%20US%20issuers>
20. 2021: the year impact bonds topped \$1 trillion Examining trends across global markets. URL: https://www.ice.com/publicdocs/Impact_Bond_Analysis.pdf#:~:text=France%20was%20the%20largest%20issuing,country%20by%20the%20dollar%20amount
21. 2022: €38 billion in mid- and long-term bonds issued by CADES on international markets. 2023: The indicative mid- and long-term financing program will amount to €25 billion URL: https://www.cades.fr/pdf/communiqués/uk/2022/cp_131222_va.pdf#:~:text=€38.1%20billion%20of%20mid,on%20international%20markets%20in%202022
22. Sustainable debt global state of the market 2023. URL: https://www.climatebonds.net/files/reports/cbi_sotm23_02h.pdf#:~:text=Korea%20Housing%20Finance%20Corp%2030,The%20Hong%20Kong%20Mortgage%20C
23. V Ukraini zapratsiuvaly prohramy pilhovoho kredytuvannia dlia hromadian, a takozh dlia OSBB ta ZhbK dlia posylennia enerhetyky https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-zapratsiuvaly-prohramy-pilhovoho-kredytuvannia-dlia-hromadian-a-takozh-dlia-osbb-ta-zhbK-dlia-posylennia-enerhetyky?utm_source=chatgpt.com

24. Best ESG ETFs: Top funds for socially responsible investing. https://www.bankrate.com/investing/best-esg-etfs/?utm_source=chatgpt.com
25. Financial Inclusion and the SDGs. URL: <https://www.uncdf.org/financial-inclusion-and-the-sdgs?ref=hackernoon.com#:~:text=There%20is%20academic%20evidence%20that,economic%20lives%20of%20poor%20women>
26. Financial inclusion is a key enabler to reducing poverty and boosting prosperity.URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview#:~:text=Affordable%20financial%20products%20and%20services—such,and%20contributes%20to%20eliminating%20poverty>
27. Keniiska systema bezghotivkovoi opłaty M-Pesa.URL: <https://creditplus.ua/blog/kenijskij-fintekh-proriv>
28. Microfinance in bangladeshmicrocredit regulatory authority. (Annual statistics). June-2023 URL: https://mra.portal.gov.bd/sites/default/files/files/mra.portal.gov.bd/page/65ce1539_6986_43b1_b4c7_dde44450eac5/2024-02-14-05-59-54ac-09fa8647ffc657158c9c24d7dc4d.pdf#:~:text=Microfinance%20Institutions%20,licensed%20by%20MRA%20are%20serving
29. 56%Accounts Belong To Women and 67%Accounts Opened In Rural. Semi-urban Areas. <https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1950114#:~:text=almost%209%20years,accounts%20are%20receiving%20DBT%20benefits>
30. Financialinclusionisakeyenablertoreducingpovertyandboostingprosperity.URL:<https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview#:~:text=Financial%20inclusion%20helps%20build%20resilience,speed%20recovery%20from%20environmental%20shocks>
31. Pay-as-you-go models innovation landscape brief. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2020/Jul/IRENA_Pay-as-you-go_models_2020.pdf
32. Financial Inclusion and the SDGs. USD: <https://www.uncdf.org/financial-inclusion-and-the-sdgs?ref=hackernoon.com#:~:text=economic%20growth%20and%20the%20achievement,stable%20financial%20systems%20and%20economies>
33. Colombias digital inclusion strategy is bolstering financial inclusion – especially for women. URL: <https://www.weforum.org/stories/2024/08/colombias-digital-inclusion-strategy-is-bolstering-financial-inclusion-especially-for-women/#:~:text=Colombia%27s%20digital%20strategy%20is%20helping,to%20bolster%20financial%20inclusion%20nationally>
34. About AFI. URL: <https://www.afi-global.org/about-afi/>